

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΥΠΟ ΤΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΥ

ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΤΟΣ Α΄.-ΤΟΜΟΣ Α΄.

(Ὅτι ἐστὶ περὶ τοῦ ἄν ὀσιωτέρου ἀνθρώπου
βουλευόμενον ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτοῦ καὶ
τῶν αὐτοῦ οἰκείων. (Πλάτ. Θιάγης.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Κ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

—
1879

ἀντὶ νὰ μελετᾷ αὐτὴν ἐν τοῖς βιβλίοις. Ὁ ἄνθρωπος, ὑπερέτης καὶ ἑρμηνευτὴς τῆς φύσεως ὧν, ἐνεργεῖ καὶ γινώσκει, καθ' ὅσον τὴν τῆς φύσεως διάταξιν κατενόησε, διὰ πειραμάτων ἢ κατοπτρεύσεως· πλέον τούτου οὔτε γινώσκει οὔτε δύναται»¹. Ἡ ἀρχὴ αὕτη, ἐξενεχθεῖσα ἐκ τοῦ στόματος τοιοῦτου ἀνδρός, διέσεισε μὲν τὰ θεμέλια καὶ τῆς τέως ἐν τοῖς σχολείοις ἰσχυροῦσης διδασκαλίας, καθ' ἣν πᾶσα γνῶσις πηγάζουσα ἐκ τῶν λέξεων, μετεδίδετο διὰ τῶν βιβλίων, προεκάλεσε δὲ ἑτέραν διδασκαλίαν, καθ' ἣν πᾶσα γνῶσις, ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων πηγάζουσα, προσεγίγνετο διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν ἰδίων αἰσθήσεων. Τὴν πρώτην ἐφαρμογὴν τῆς βακωνείου ταύτης ἀρχῆς ἐπὶ τῆς στοιχειώδους διδασκαλίας εὐρίσκουμεν ἐν τοῖς συγγράμμασιν τοῦ Κομενίου.

ΕΚ ΤΗΣ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΑΣ ΤΟΥ GUSTAV TAULOW.

(ιδ. συνεχ. σελ. 278)

ΒΙΒΛΙΟΝ Α΄.

ΚΕΦ. Β΄.

Μόρφωσις τῆς γυμνασιακῆς παιδείας ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ
μέχρι Καρόλου τοῦ μεγάλου.

§ 100.

Ὁ Χριστιανισμὸς προσπαθεῖ παντὶ σθένει νὰ κερδάνῃ τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, ἀφ' ὧν ὀρμώμενος νὰ μεταβάλλῃ καὶ διαπλάσῃ τὸν βίον, τὴν ἐπιστήμην καὶ τέχνην. Ἡ ἐπιχείρησις καὶ προσπάθεια αὕτη δυσκολώτατον ἔργον οὔσα κατορθοῦται μὲν, ἀλλὰ λίαν βραδέως· διὰ τοῦτο καὶ ὁ παλαιὸς τρόπος τῆς διδασκαλίας τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς μορφώσεως τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ αἰῶνας ἔτι ἐξακολουθεῖ ἰσχύειν.

§ 101.

Ἡ βόρειος Ἀφρικὴ καθίσταται τὸ μέσον πρὸς διάδοσιν τῆς παιδείσεως καὶ ἀγωγῆς μεταξὺ ἀνατολῆς καὶ δύσεως — Ἡ κατηχητικὴ σχολὴ ἐν

¹ F. Baconis, «De dignitate et augmentis scientiarum» καὶ «Novum Organum scientiarum».

Ἀλεξανδρεία. — Οἱ Νεοπλατωνικοί. — Ὅδε Ἰάμβλιχος εἶναι ὁ πρῶτος ὁ ἀναφέρων χωρὶς καὶ καθ' ἕκαστα τὰ μαθήματα τοῦ quadrivii ἤτοι τὴν ἀριθμητικὴν, τὴν γεωμετρίαν, τὴν μουσικὴν καὶ τὴν σφαιρικὴν. Ἐκεῖθεν δὲ μετηνέχθησαν καὶ ταῦτα εἰς τὴν δύσιν ὑπὸ τὸ ὄνομα quadrivium.

§ 402.

Ἐν ᾧ δ' ἐν τῷ quadrivio τέσσαρες περιέχονται ἐπιστῆμαι, ἐν Ῥώμῃ ὁ λέγων ὅτι ἐσπούδαζε περὶ τι ὡς ἀνὴρ ἐπιστήμων τρία εἶδη μαθημάτων ἐδιδάσκετο, τὴν γραμματικὴν, τὴν ῥητορικὴν καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Τὸ δὲ trivium ὡς καὶ τὸ τῆς «τριαδικῆς σχολῆς» (schola trivialis, trivial-schule) ἀναφαίνονται τὸ πρῶτον μετὰ τὸν Κυϊντιλιανόν.

§ 403.

Τοῦτο τὸ trivium καὶ quadrivium ὑπῆρχε καὶ ἐν τῇ βορείῳ Ἀφρικῇ ὅπου ἀμφότερα συναπετέλουν τὰς ἑπτὰ λεγομένας «ἐλευθέρων τέχνας». Ἡ Καρχηδὼν ἀναδείκνυται ἤδη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ μεσαίου αἰῶνος, ἡ διασημοτάτη σχολὴ τῆς χριστιανικῆς παιδείας. Κατὰ δὲ τὰ τέλη τῆς Β' καὶ Γ' ἑκατονταετηρίδος ἡ τῶν ἑπτὰ τεχνῶν θεωρία ἐθεμελιώθη ἀσφαλῶς καὶ ἐπτερωθή διὰ τοῦ Ἀφρικανοῦ Μαρκιανοῦ Καπέλλα (Marcianus Capella), ἐπίσης δὲ τοῦ Βοηθίου καὶ Κασσιόδωρου, οἵτινες ἀμφότεροι μεγίστην ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Θεοδορίου ἐκέκτηντο ἐπιτροπὴν. Καὶ ὁ μὲν Μαρκιανὸς Καπέλλας εὐμεθόδως παρέστησε τὰς ἑπτὰ ἐλευθέρων τέχνας ὡς τινὰ ἀπασῶν τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων ἐγκυκλοπαιδείαν. Τὸ σύγγραμμά του, τὸ περιφημότερον διδακτικὸν βιβλίον καθ' ὅλον τὸν μέσον αἰῶνα γενόμενον, ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ ἄριστον εἰς τὸ εἶδός του, καὶ πανταχοῦ ἐν χρήσει ὄν, παρὰ πάντων ἐτιμᾶτο ἐν τε τῇ ἀνατολῇ καὶ τῇ δύσει μέχρι τῶν σταυροφοριῶν. Ὁ δὲ Κασσιόδωρος ἐπίσης ἰδίαν ἐδημοσίευσε συγγραφὴν περὶ τῶν ἑπτὰ ἐλευθέρων τεχνῶν, ἐν ᾗ ἅπασαι αὗται αἱ τέχναι εἰς τὴν «θεολογίαν» ὑπαγόμεναι, ἀνεπλήρουν παρ' ἐκείνοις περίπου ὅ,τι ἡμεῖς σήμερον μόρφωσιν καὶ παιδείαν γυμναστικὴν ἐννοοῦμεν.

§ 404.

Ὁ Deihardt ἐν τῇ συγγραφῇ αὐτοῦ «γυμνασιακὴ διδασκαλία» σελ. 226 λέγει τάδε· «Τὸ trivium περιελάμβανε τὴν βαθμιαίαν τῆς γλώσσης διδασκαλίαν, δι' αὐτοῦ ἐδήλου τις τὴν βαθμυδὸν καὶ ἐπιστημονικῶς προαγομένην τῆς γλώσσης διδασκαλίαν ἐν ἐπιστημονικοῖς σχολείοις, διὸ καὶ τ' ὄνομα τοῦτο (trivium) εἰς τὰς τρεῖς ἐδόθη τάξεις, ἐν αἷς τὰ γλωσσικὰ ταῦτα μαθήματα ἐδιδάσκοντο. Καὶ πράγματι ἡ βαθμιαία αὕτη τῆς γλωσσικῆς διδασκαλίας σειρά, ὅτε μὲν οὕτω, ὅτε δ' οὕτω, μᾶλλον ἢ ἥττον

τροποποιηθεῖσα καὶ ἐν τοῖς χριστιανικοῖς σχολείοις ὑπὲρ τὰ 1000 ἔτη δια-
διατηρηθεῖσα, περιελάμβανε τὸν λόγον τοῦ πράγματος ἐν ἑαυτῇ, καὶ αἱ
τρεῖς ἀνώταται τάξεις τοῦ γυμνασίου δικαίως δύνανται νὰ ὀνομασθῶσιν
οὕτω (*trivium*), ἂν τις ἀπλῶς θελήσῃ νὰ ὀνομάσῃ ταύτας ἀναλόγως
τῆς μείζονος σημασίας καὶ οὐσιώδους πορείας, ἣν κατέχει ἐν αὐταῖς ἡ
γλωσσικὴ διδασκαλία. Οὕτω δὲ *tertia* μὲν ἤθελεν εἶναι ἡ τάξις τῆς γραμ-
ματικῆς, *secunda* ἡ τῆς ῥητορικῆς, καὶ *prima* ἡ τῆς διαλεκτικῆς, ἢ τῆς
φιλοσοφίας.

§ 105.

Μετὰ ταῦτα τὴν μεγίστην ἐξήσκησαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τὴν τῶν γυμνασίων
διδασκαλίαν, καὶ τὴν μεγίστην φέρουσιν ἅμα σημασίαν τὰ μοναστήρια
τῶν Βενεδικτίνων. Ὁ Βενέδικτος ἐκ Νουρσίας κατὰ τὸ 524. Τὸ ὄρος Κα-
σίνον (*Monte Casino*) ἐν Καμπανίᾳ¹. Εἰς ταῦτα συνέρρεε σωρηδὸν ἡ νεο-
λαΐα καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν κατηρτίζοντο μόνον θεολόγοι· εἶτα δὲ καὶ οἱ οὕτω
καλούμενοι *extranei* ἦτοι οἱ τῆς θύραθεν παιδείας κάτοχοι. — Βασίλειος
ὁ Μέγας ἐγένετο ὁ τύπος καὶ ὑπογραμμὸς τοῦ Βενεδίκτου, ὅστις ἐσέβετο
τοῦλάχιστον καὶ ἐτίμα τοὺς ἐθνικοὺς συγγραφεῖς. — Ἡ σχολὴ τῶν Βενε-
δικτίνων παρουσιάζεται ὡς «ἡ κιβωτὸς τῆς κανονικῆς παιδείας καὶ ἀγω-
γῆς» τὴν μεγίστην φέρουσα ὁμοιότητα πρὸς τὰς «ἡγεμονικὰς σχολὰς
(*Fürstenschule*) τῆς Σαξωνίας καὶ τὰς Ἀγγλικὰς *hales*.»

§ 106.

Κατὰ τὰ τέλη τῆς 7. ἑκατονταετηρίδος ἀπαντῶσιν αἱ οὕτω «καθεδρι-
καὶ σχολαὶ» (*Cathedralschule*) τὸ μὲν πρῶτον ὑπὸ Γρηγόριον τὸν μέ-
γαν, ἰδίως ὅμως βραδύτερον διὰ τοῦ παραδείγματος τοῦ ἐπισκόπου Διβο-
δούρου (νῦν *Metz*.) Χροδεγαγγίου (742—766), διατάξαντος ὅπως οἱ πνευ-
ματικοὶ πατέρες ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελθόντες ἐν συναποτελέσωσι μοναστή-
ριον ἐκ τῆς ἀρχιεπισκοπικῆς αὐτοῦ περιοχῆς μόνης. Εἶτα πάλιν συχνάκις
ἀνηγείροντο παρὰ τὰς μητροπολιτικὰς ἐκκλησίας ἕτεραι πλησίον τῶν
ὁποίων πολλοὶ ἐν τῷ αὐτῷ οἰκῆματι συνέζων ἱερωμένοι, ἀπλῶς τὸ ὄνομα
φέρονσαι «καθιδρύματα» (*stifta*), παρ' οἷς σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ὠκοδομή-
θησαν γενικῶς φέροντα τ' ὄνομα «ἐπισκοπικὰ διδακτικὰ καθιδρύματα»
(*Stiftsschulen*).

§ 107.

Διασημότατος διδάσκαλος τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐγένετο ὁ **Rhabanus**

¹ Ἴδε περὶ αὐτοῦ περιεκτικώτατα καὶ ἄριστα ἐν σελ. 149 τῆς «μικρᾶς ἱστο-
ρίας τῆς παιδαγωγίας» ὑπὸ Richard Lange, 1876, σ. M.

Maurus, γεννηθείς μὲν τῷ 776, Ἀββᾶς τοῦ μοναστηρίου τῆς Φούλδης· παιδευθεὶς δὲ καὶ τελειωθείς ἐν τῇ τοῦ Τουρόνου (Tours) ὑπὸ τὸν Ἀλκουϊνον ἀκμασάσῃ ἀκαδημίᾳ, περὶ ἧς αὐτὸς ὁ Ἀλκουϊνος πρὸς Κάρολον τὸν Μ. γραφὼν, λέγει τάδε· «ἐνταῦθα ἄλλοις μὲν προτείνεται τὸ μέλι τῶν Ἀγίων Γραφῶν, ἄλλοις δὲ τῶν παλαιῶν ἐπιστημῶν ὁ οἶνος, ἄλλοις δὲ πάλιν χορτάζουσι τῶν γραμματικῶν γνώσεων οἱ καρποί, καὶ ἄλλοι ζητοῦσι ν' ἀνακουφισθῶσι διὰ τῆς τάξεως τοῦ συστήματος τῶν ἀστέρων». Ὁ Ῥαβανὸς ἦν τῆς γνώσεως ὅτι «πᾶσα γνώσις, πᾶσα σοφία δίκαιον καὶ νόμιμον ὑπάρχει μόνον τῶν Χριστιανῶν κτῆμα· πᾶν δ' ὅ,τι οἱ ἐθνικοὶ ἀπ' αὐτῶν ἔλαβον, δεόν ν' ἀνακτήσωνται αὐτὸ οἱ Χριστιανοί, ὡς ἰδίαν αὐτῶν καὶ δικαίως ἀνήκουσαν ἰδιοκτησίαν.» — Ἐγένετο δ' ὁ αὐτὸς καὶ **magister** τοῦ μοναστηριακοῦ τῆς Φούλδης σχολείου, ὅπερ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ εὐρωπαϊκὴν ἐκτέλεσται φήμην. Ἄλλως ἐπ' αὐτοῦ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα παντελῶς ἐν τῇ δύσει ἠγνοεῖτο, ἐν ᾧ ὁ εἰς πάντας ἀρεστὸς καὶ προσφιλέστατος συγγραφεὺς ὑπῆρχεν ὁ Βεργίλιος.

ΚΕΦ. Γ'.

Ἀπὸ Καρόλου τοῦ μεγάλου μέχρι τῆς ΙΑ'. ἑκατονταετηρίδος.

§ 108.

Φροντὶς Καρόλου τοῦ Μ. ἐν γένει ὑπὲρ τῶν σχολικῶν. Τῆς Λατινικῆς γλώσσης κάθαρσις (purificatio). — Ἔρως τοῦ Καρόλου πρὸς τὴν Ἑλλ. γλῶσσαν. Τῷ 804 ἰδρύεται τῆς Ὁσναβρύκης ἡ σχολή. Ἄν δὲ ἀποδεχθῶμεν τὸ παρὰ **Baluzzi** Α'. σελ. 419 ὡς ἀληθεῖος, τότε ὁ Κάρολος εἶχεν ἰδρύσει ἐν Ὁσναβρύκῃ (Osnabrück) τὴν σχολὴν ὑπὲρ τῶν «**Graecarum et latinarum litterarum**»· ἀλλὰ τοσοῦτο μόνον ἐκ τοῦ βίου τοῦ Βρούωνος» εἶναι βέβαιον, ὅτι ὁ Βρούων οὗτος, Ὁθωνος τοῦ Α'. ἀδελφὸς γενόμενος καὶ ὕστερον τῆς Κολωνίας ἀρχιεπίσκοπος, εἶχε διδάξει μετὰ μεγίστης τῆς ἐπιτυχίας ἐν **Utrecht** τὴν Λατινικὴν ἄμα καὶ τὴν Ἑλλ. φιλολογίαν τοῦθ' ὅπερ ταῦτοχρόνως καὶ ἐν τῇ ἐπισκοπικῇ τοῦ Ἀγ. Γάλλου σχολῇ ἐγένετο, καθὼς ἐπίσης καὶ ἐν ταῖς τῆς Δοθριγγίας σχολαῖς.

§ 109.

Ἦδη δ' ἀπὸ Λουδοβίκου τοῦ Εὐσεβοῦς ἀρχονται ἀναφαινόμεναί τινες σχολαί, ἐν αἷς πάλιν αἱ ἐπιτά ἐδιδάσκοντο τέχναι. Αἱ «**σχολαί τῶν μοναστηρίων**» καὶ τῶν «**ἐπισκοπικῶν καθιδρυμάτων**» παρακμάζουσιν ὁσημέραι, ἐν τέλει τῆς ΙΑ'. ἑκατονταετηρίδος πανταχοῦ παχηλὴ ἐπικρατεῖ ἀμάθεια. — Τῷ 1086 κλείεται ἡ σχολὴ τοῦ **Monte Casino**. — Γρηγό-

μος δὲ ὁ Ζ' προτρέπει πάντας νὰ προφυλάττωνται ἀπὸ τῆς μελέτης τῶν κανονικῶν συγγραφέων. — Ὁ Ἅγιος Γάλλος ἐπίσης παρακαμᾷζει.

§ 118.

Ἔρχονται αἰ σταυροφορίαι, σὺν αὐταῖς ἄρχεται ἡ διάδοσις τῆς παιδείας καὶ μορφώσεως ὄχι πλέον μόνο εἰς τοὺς κληρικούς ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς Λαϊκούς. — Ἡ μέση τάξις τῶν πολιτῶν ἐκτιμᾷται πρεπόντως ἐν ταῖς μεγαλοπόλεσιν. — Ἡ μητρικὴ γλῶσσα λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν. — Ἐκ τοῦ πολυμαθεστάτου τῆς Γ' ἑκατονταετηρίδος ἀνδρὸς Βικεντίου Βωβαίου (Vicent Beauvais) παρατηρεῖ τις, ὅτι ἂν καὶ πολλακίς εἰς τοὺς ἀρχαίους παραπέμπη συγγραφεῖς, κατ' ἐξοχὴν δὲ εἰς τὸν Κυϊντιλιανὸν, πάλιν ὅμως ἡ περὶ τούτων κρίσις αὐτοῦ, λίαν ὑπάρχει περιορισμένη. Κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ μάλιστα «καλὸν οἱ ἐθνικοὶ ποιηταὶ ν' ἀποκλεισθῶσι τῆς διδασκαλίας τῆς νεολαίας.» (ἔπεται συνέχεια.)

Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

Πραγματεία συγγραφεῖσα μὲν

ΥΠΟ Α. HORWITCZ,

μεταφρασθεῖσα δι

ΥΠΟ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΙΑΣΕΜΙΔΟΥ. (α)

Περὶ τοῦ θεωρητικοῦ μαθήματος ἢ περὶ τῆς θεωρητικῆς διδασκαλίας.

Διὰ τὴν θεωρητικὴν διδασκαλίαν ἐξαιρέτως λόγου ἄξια εἶνε τὰ τῆς ἀντιλήψεως καὶ προσοχῆς τὰ φαινόμενα τῆς μορφώσεως τῶν παραστάσεων, ἡ ἀνάμνησις καὶ ἡ μνήμη, τέλος ἡ νόησις καὶ ἡ γνῶσις (ἔννοια, κρίσις, συλλογισμός). Δὲν εἶνε μὲν εἰσέτι δόγμα καθ' ὅλον ἀνεγνωρισμένον, ὑπάρχει ὅμως θεωρία ἥτις κατέστη πιθανωτάτη δι' ἐκτεταμένης ἐπαγωγῆς καὶ ἐπιτυχούς εὐρετικῆς ἀναλύσεως μῦτη, ὅτι ἡ θεωρητικὴ ἐξ ἀντικειμένου παράστασις μετὰ πάντων τῶν ἀνηκόντων εἰς αὐτὴν καὶ τῶν αὐτῇ ἀκολουθούντων (αἰσθήσεως, ἀναμνήσεως, νοήσεως) εἶνε ἀπλῶς πόρισμα

¹ Συνέχεια τεύχους ἡ, σελ. 191. (τὸ ἐν σελ. 192 στίχῳ 7 φλογιστῶνος διόρθωσον «φλογιστοῦ ὡς»).